

DOSTOSOWANIA WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH DO MOŻLIWOŚCI PSYCHOFIZYCZNYCH WYNIKAJĄCYCH Z INDYWIDUALNYCH POTRZEB UCZNIÓW

Dostosowanie wymagań do psychofizycznych możliwości ucznia, a nie oznacza ich obniżenia i dotyczy głównie form i metod pracy z uczniem. Nie może polegać na takiej zmianie treści nauczania, która powoduje obniżanie wymagań wobec uczniów z normą intelektualną, nie oznacza pomijania haseł programowych, tylko ewentualne realizowanie ich na poziomie wymagań koniecznych lub podstawowych. Nie może prowadzić do zejścia poniżej podstawy programowej, a zakres wiedzy i umiejętności powinien dać szansę uczniowi na sprostanie wymaganiom kolejnego etapu edukacyjnego. W szczególnych przypadkach specjalnych potrzeb edukacyjnych (niewymienionych poniżej) formy i metody pracy zostaną dostosowane indywidualnie do możliwości psychofizycznych uczniów i ujęte w odrębnych dokumentach.

I. Dostosowania wymagań oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów na lekcjach języka polskiego

1. Uczniowie słabowidzący

U takich dzieci niepełnosprawność w zakresie widzenia oznacza osłabienie wzroku, które nawet przy użyciu szkieł korekcyjnych wpływa negatywnie na ich osiągnięcia szkolne. Wobec nich można zastosować następujące dostosowania wymagań edukacyjnych:

- A.** właściwe umiejscowienie dziecka w klasie (zapobiegające odbłaskowi pojawiającego się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność),
- B.** udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej,
- C.** zwracanie uwagi na szybką męczliwość ucznia (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań),
- D.** umożliwienie dziecku korzystania z kaset lub z nagrań lektur szkolnych tzw. audiobooków,
- E.** częste zadawanie pytania - „co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych.

2. Uczniowie słabosłyszacy

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- A.** zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla ucznia w pierwszej ławce najlepiej w

rzędzie od okna; uczeń, będąc blisko nauczyciela, może słuchać jego wypowiedzi jednocześnie odczytywać mowę z ust,

B. umożliwić odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji, co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi,

C. nauczyciel, mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu ucznia zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie czy być odwrócony twarzą do tablicy; to utrudnia uczniowi odczytywanie mowy z jego ust,

D. należy mówić do ucznia wyraźnie, używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji,

E. trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami; takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi,

F. nauczyciel powinien ocenić, czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez ucznia niedosłyszającego (w przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie),

G. uczeń niedosłyszający powinien siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.

H. w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy, m.in. zapisanie nowego tematu,

I. można przygotować uczniowi z niedosłuchem plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia poruszane na zajęciach lub poprosić innych uczniów w klasie, aby udostępniali je koledze,

J. konieczne jest aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy,

K. nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do ucznia niesłyszającego, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu,

L. z uwagi na wolne tempo czytania, dziecko potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki; dla ułatwienia zrozumienia treści nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które uczeń powinien przygotować odpowiedzi – czytając wcześniej lekturę,

M. jeżeli pisanie ze słuchu sprawia dziecku niedosłyszającemu duże trudności, można je zastąpić inną formą ćwiczeń w pisaniu:

- a. przepisywanie zdań z uzupełnieniem „luk” odpowiednimi wyrazami,
  - b. utrwalanie znanych zasad pisowni i zwrotów gramatycznych –dobieranie odpowiednich wyrazów, uwzględniając ich rodzaj, osobę, liczbę,
  - c. sprawdzanie notatek ucznia i uzupełnianie ich,
- N.** przy ocenie prac pisemnych ucznia nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy; błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z dzieckiem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej; błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając dziecku wskazówek do sposobu ich poprawienia,
- O.** indywidualizacja oceniania,
- P.** przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

3.Specyficzne trudności w uczeniu się

A. Dysgrafia, czyli brzydkie, nieczytelne pismo:

- a. dostosowanie wymagań będzie dotyczyło formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów,
- b. sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepytać ustnie z tego zakresu materiału,
- c. można też skłaniać ucznia do pisania drukowanymi literami lub na komputerze.

B. Dysortografia, czyli trudności z poprawną pisownią pod względem ortograficznym, fonetycznym, interpunkcyjnym itd.

- a. systematyczne sprawdzanie ćwiczeń wykonywanych samodzielnie przez ucznia,
- b. dostosowanie wymagań dotyczy głównie formy sprawdzania i oceniania wiedzy z tego zakresu; zamiast klasycznych dyktand można robić sprawdziany polegające na uzasadnianiu pisowni wyrazów; odwołując się do znajomości zasad ortograficznych, należy oceniać odrębnie merytoryczną stronę pracy i odrębnie poprawność pisowni, nie wpisując tej drugiej oceny do dziennika; w żadnym wypadku dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki.

C. Dysleksja, czyli trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści.

Ogólne zasady postępowania z uczniem z dysleksją rozwojową:

- a.** Ograniczać czytanie obszernych lektur do rozdziałów istotnych ze względu na omawianą tematykę, akceptować korzystanie z nagrań fonicznych, w wyjątkowych przypadkach z ekranizacji, jako uzupełnienia samodzielnie przeczytanych rozdziałów,
- b.** Kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń, szczególnie podczas sprawdzianów (wolne tempo czytania, słabe rozumienie jednorazowo przeczytanego tekstu może uniemożliwić wykazanie się wiedzą z danego materiału),
- c.** Ze względu na wolne tempo czytania lub/i pisania zmniejszyć ilość zadań (poleceń) do wykonania w przewidzianym dla całej klasy czasie lub wydłużyć czas pracy dziecka.
- d.** Ograniczać teksty doczytania i pisania na lekcji do niezbędnych notatek, których nie ma w podręczniku,
- e.** Pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do sprawdzanych wiadomości, wskazane jest, zatem stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania,
- f.** Wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych. Sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału. Pytania kierowane do ucznia powinny być precyzyjne,
- g.** Unikać wyrywania do odpowiedzi. Jeśli to możliwe uprzedzić ucznia (na przerwie lub na początku lekcji), że będzie dzisiaj pytany. W ten sposób umożliwiamy uczniowi przypomnienie wiadomości, skoncentrowanie się, a także opanowanie napięcia emocjonalnego często blokującego wypowiedź,
- h.** Dobrze jest posadzić dziecko blisko tablicy, dzięki temu zwiększy się jego koncentracja uwagi, ograniczeniu ulegnie ilość bodźców rozpraszających, wzrośnie bezpośrednia kontrola nauczyciela, bliskość tablicy pozwoli zmniejszyć ilość błędów przy przepisywaniu,
- i.** Podczas oceny prac pisemnych nie uwzględniać poprawności ortograficznej lub oceniać ją opisowo. Należałoby pozwolić uczniom na korzystanie ze słowników ortograficznych podczas pisania wypracowań i prac klasowych,
- j.** Postępy w zakresie ortografii sprawdzać za pomocą dyktand z komentarzem, okienkiem ortograficznym, pisania z pamięci. Zakres sprawdzianu powinien obejmować jeden rodzaj trudność ortograficznych - umożliwi to skoncentrowanie się na zagadnieniu, tym samym zmniejszając ilość błędów i dając poczucie sukcesu,

k. W przypadku ucznia z dysgrafią wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów). Nie należy również oceniać estetyki pisma, np. w zeszytach. Jeśli pismo dziecka jest trudne do odczytania, można zamienić pracę pisemną na wypowiedź ustną,

l. Nauczyciel powinien znać dobrze specyfikę problemu dysleksji, dysortografii i dysgrafii, ponieważ umożliwi mu to rozumienie problemów dziecka,

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

a. nie wymagać, by uczeń czytał głośno przy klasie nowy tekst, wskazywać wybrane fragmenty dłuższych tekstów do opracowania w domu i na nich sprawdzać technikę czytania,

b. dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu.

c. starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów,

d. czytanie lektur szkolnych lub innych opracowań rozłożyć w czasie, pozwalać na korzystanie z książek "mówionych",

e. raczej nie angażować do konkursów czytania,

f. uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu,

g. częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą, oceniać poprawność i sposób wykonania prac,

h. dać uczniowi czas na przygotowanie się do pisania dyktanda poprzez podanie mu trudniejszych wyrazów, a nawet wybranych zdań, które wystąpią w dyktandzie; można też dawać teksty z lukami lub pisanie z pamięci,

i. dyktanda sprawdzające można organizować indywidualnie,

j. błędów nie omawiać wobec całej klasy,

k. w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie),

l. pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażen i zwrotów; **m.** nie obniżać ocen za błędy ortograficzne i graficzne w wypracowaniach,

n. podać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wywodu, treść, styl, kompozycja itd.),

o. dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek,

p. przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytać ucznia ustnie,

- q. pozwalać na wykonywanie prac na komputerze,
- r. usprawniać zaburzone funkcje -zajęcia korekcyjno-kompensacyjne.

4.Uczeń z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją.

- A. dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia,
- B. nie wywoływać do tablicy, jeśli ma trudności z poruszaniem się,
- C. udostępnić dodatkowe materiały, notatki ksero,
- D. umiejscowić ucznia w klasie w ławce zapewniającej komfort i łatwe dojście do niego.
- E. ocenianie treści wypowiedzi pisemnej, a nie estetykę pisma,
- F. przy afazji:**
  - a. tworzenie spokojnej atmosfery w trakcie wypowiedzi ustnych,
  - b. wydłużenie czasu odpowiedzi ustnej,
  - c. uwzględnienie problemów z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi,
  - d. umożliwienie uzupełnienia wypowiedzi ustnej zapisem.

5. Uczeń z ADHD:

- A. posadzić ucznia z dala od okna, ze spokojnym uczniem,
- B. nie zniechęcać i nie dyskwalifikować za pierwszą złą odpowiedź,
- C. nie odpytywać w stanie silnego pobudzenia,
- D. wyznaczać uczniowi konkretny cel i działanie,
- E. dzielić zadania na mniejsze możliwe do zrealizowania etapy,
- F. pomagać uczniowi w skupieniu się na wykonywaniu jednej czynności,
- G. wydawać jasno sprecyzowane polecenia (na raz tylko jedno polecenie),
- H. skracać zadania poprzez dzielenie ich na mniejsze polecenia cząstkowe,
- I. sprawdzać stopień zrozumienia wprowadzonego materiału,
- J. dzielić dłuższe sprawdziany na części,
- K. wydłużać czas odpowiedzi,
- L. przypominać o terminach sprawdzianów,
- M. utrzymywać stały kontakt z rodzicami.

6. Uczeń z chorobą przewlekłą:

- A. zapewnienie poczucia bezpieczeństwa psychicznego i fizycznego,
- B. pomoc w pokonywaniu trudności, uczenie nowych umiejętności,
- C. budowanie dobrego klimatu i przyjaznych relacji klasowych,
- D. przygotowanie uczniów zdrowych na spotkanie chorego kolegi,
- E. traktowanie chorego dziecka jako pełnoprawnego członka klasy,
- F. uwrażliwianie dzieci zdrowych na potrzeby i przeżycia dziecka chorego,
- G. uwrażliwianie dziecka chorego na potrzeby i przeżycia innych uczniów,
- H. motywowanie do kontaktów i współdziałania z innymi dziećmi,
- I. rozwijanie zainteresowań, samodzielności dziecka,
- J. dostarczanie wielu możliwości do działania i osiągnięcia sukcesów,
- K. motywowanie do aktywności.

7. Uczeń w sytuacji kryzysowej/ traumatycznej:

- A. umożliwienie zaliczania zaległego materiału w późniejszym terminie,
- B. rozłożenie zaliczanego materiału na mniejsze partie,
- C. przedłużenie czasu pracy ucznia,
- D. nauczyciel może odpytać ucznia na osobności, a nie przy całej klasie, nie ponaglać, nie krytykować, nie zawstydząć, nie mobilizować stwierdzeniami „jak się postarasz, to będzie lepiej”, nie zadawać do domu obszernych partii materiału do opanowania.
- E. zadbanie o rozwój sfery emocjonalnej takiego ucznia.
- F. przystąpienie do egzaminu ósmoklasisty w oddzielnej sali,
- G. podczas egzaminu ósmoklasisty zapewnienie obecności specjalisty, jeżeli jest to niezbędne dla uzyskania właściwego kontaktu z uczniem (słuchaczem). Wymienioną osobę powołuje się w skład zespołu nadzorującego.

8. Uczeń zdolny:

- A. Należy stosować następujące zasady:
  - a. indywidualizacji,
  - b. stopniowania trudności,
  - c. systematyczności,
  - d. udzielania pomocy koleżeńskiej,
  - e. powierzanie odpowiedzialnych ról.
- B. Metody pracy z uczniem zdolnym:

- a. aktywizujące,
- b. problemowe,
- c. praktycznego działania, czyli pogładowe,
- d. zespołowe z uwzględnieniem indywidualnych zdolności (asystent, lider),
- e. wskazane są zadania o zwiększonym stopniu trudności (karty pracy),
- f. teksty źródłowe - analiza,
- g. uczestnictwo w konkursach, olimpiadach przedmiotowych lub artystycznych,
- h. przynależność do kół zainteresowań.

II. Dostosowania wymagań oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów na lekcjach języków obcych.

1. Uczeń słabowidzący:

- A. udostępnienie materiałów drukowanych powiększoną czcionką,
- B. wyróżnienie ważnych treści za pomocą markera,
- C. ograniczenie ilości materiałów do czytania,
- D. zapewnienie czasu na wypoczynek oczu i wydłużenie czasu przeznaczonego na pracę z tekstem,
- E. umożliwienie pracy z użyciem sprzętu wspomagającego widzenie np. laptop, lupa,
- F. zapewnienie odpowiedniego oświetlenia w miejscu pracy,
- G. przewaga odpowiedzi ustnych nad pisemnymi.

2. Uczeń słabosłyszący:

- A. sprawdzenie stopnia zrozumienia adresowanych poleceń i instrukcji,
- B. pozostawienie większej ilości czasu na odpowiedzi, dostosować do ucznia tempo pracy ,
- C. stworzenie optymalnych warunków akustycznych:
  - a. uczeń siedzi blisko odtwarzacza,
  - b. zadbanie o spokój i ciszę w klasie i wyeliminować zbędny hałas np. przez zamknięcie okna przy ruchliwej ulicy podczas odsłuchu,
  - c. w miarę możliwości uczeń ma okazję dodatkowego odsłuchu,
  - d. nauczyciel utrzymuje kontakt wzrokowy z uczniem oraz wyraźniej i głośniejszymi artykułuje polecenia/pytania. W razie potrzeby nauczyciel powtarza swoją wypowiedź.
- D. przy ocenianiu nauczyciel uwzględnia trudności ucznia dot. wymowy, akcentu,

E. przygotowanie przed lekcją planu pracy na lekcji i przekazać go uczniowi, aby mógł być na bieżąco z każdym etapem lekcji.

3. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (dysleksja, dysortografia, dysgrafia)

- A. wyłączenie z oceny błędów ortograficznych,
- B. uwzględnienie w ocenie problemów z formą graficzną prac pisemnych,
- C. akceptowanie pisma drukowanego,
- D. materiały do czytania powinny być przejrzyste, pisane większą czcionką,
- E. uczeń z dysleksją ma wydłużony czas pracy,
- F. kontrolować stopień zrozumienia przeczytanych przez ucznia poleceń,
- G. przewaga odpowiedzi ustnych przy ocenie nad pisemnymi,
- H. sprawdzenie wiadomości powinno odbywać się często z krótszych partii materiału,
- I. podczas prezentacji materiału zestawiać zjawiska gramatyczne języka polskiego ze zjawiskami gramatycznymi charakterystycznymi dla języka obcego,
- J. podczas odczytu tekstu przez nauczyciela pozwalać na korzystanie z podręcznika przez ucznia,
- K. w przypadku ucznia z dysgrafią – akceptowanie pisma drukowanego, pisma na komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów).

4. Uczeń niepełnosprawny ruchowo, w tym z afazją:

- A. ułatwienie korzystania ze sprzętu medycznego (kule, wózek inwalidzki) oraz pomocy naukowych takich jak laptop,
- B. test wyboru (pytania zamknięte),
- C. wydłużenie czasu wypowiedzi pisemnej,
- D. podczas pisania zmniejszenie ilości tekstu,
- E. ocenianie treści wypowiedzi pisemnej, a nie estetykę pisma,
- F. przewaga formy ustnej nad pisemną (jeśli uczeń nie ma afazji),
- G. przy afazji:
  - a. tworzenie spokojnej atmosfery w trakcie wypowiedzi ustnych,
  - b. uwzględnienie problemów z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi.

5. Uczeń z ADHD:

- A. zwiększona tolerancja na nietypowe zachowania podczas lekcji,

- B. aktywizowanie ucznia podczas zajęć-zapewnienie odpowiedniego (szybkiego) tempa pracy i zróżnicowanie zadań,
- C. nie dyskwalifikować ucznia za pierwszą złą odpowiedź,
- D. wymagać od ucznia większej koncentracji,
- E. posadzenie ucznia z ADHD z uczniem spokojnym z dala od okna.

6. Uczeń z chorobą przewlekłą:

- A. w przypadku zwiększonej absencji umożliwienie pisania sprawdzianów w dodatkowych terminach,
- B. wykorzystanie okresów lepszego stanu zdrowia do pozyskania ocen z odpowiedzi ustnych,
- C. zapewnienie spokojnej atmosfery pracy z uwzględnieniem problemów wynikających z choroby.

7. Uczeń w sytuacji kryzysowej / traumatycznej:

- A. stworzenie przyjaznej spokojnej atmosfery,
- B. uwzględnienie problemów ucznia w odniesieniu do zachowania na lekcji,
- C. ewentualne zapewnienie dodatkowych terminów prac pisemnych i odpowiedzi,
- D. unikanie krępujących, osobistych pytań wynikających z tematu lekcji.

8. Uczeń zdolny:

- A. udział w zajęciach rozwijających, dodatkowych,
- B. przygotowanie do konkursów i olimpiad,
- C. dostarczenie dodatkowych materiałów do pracy własnej,
- D. udział w wymianie i warsztatach językowych – w przypadku ich organizowania.

III. Dostosowanie wymagań edukacyjnych oraz form i metod pracy indywidualnych potrzeb ucznia na lekcjach historii, wiedzy o społeczeństwie, religii

1. Uczeń słabowidzący

- A. dostosowanie oświetlenia w sali do potrzeb ucznia,

- B.** dostosowanie miejsca pracy ucznia do jego potrzeb (blisko nauczyciela, tablicy, kontrasty barwne dla lepszej orientacji),
- C.** stosowanie odpowiedniej czcionki w tekście (powiększona, wytłuszczona),
- D.** dostosowanie innych elementów graficznych do potrzeb ucznia,
- E.** ćwiczenia nie mogą angażować receptorów wzroku dłużej niż przez 15 minut,
- F.** wydłużenie czasu pracy podczas testów, sprawdzianów,
- G.** w miarę możliwości częste korzystanie ze sprzętu audio (audiobooki),
- H.** dopuszczenie pisania prac domowych na komputerze,
- I.** monitorowanie pracy ucznia na lekcji poprzez zadawanie pytań „czy rozumie?, czy dobrze widzi?”

2. Uczeń słabosłyszący

- A.** uczeń powinien zająć w sali lekcyjnej miejsce, z którego będzie najlepiej słyszał nauczyciela (lewa lub prawa strona w zależności od tego czy jest to niedosłuch lewostronny czy prawostronny),
- B.** zapewnienie optymalnych warunków akustycznych,
- C.** wyraźne artykułowanie z właściwą intonacją,
- D.** upewnienie się czy uczeń zrozumiał polecenie,
- E.** monitorowanie sporządzanych przez ucznia notatek i wykonywanych ćwiczeń,
- F.** częste powtarzanie informacji,
- G.** częste stosowanie pomocy wizualnych,
- H.** ograniczenie ilości prac domowych oraz zadbanie o to, aby rodzice pomagali w odrabianiu zadań domowych,
- I.** tempo pracy powinno być dostosowane do możliwości percepcyjnych ucznia,
- J.** nie należy gwałtownie gestykulować,
- K.** nauczyciel nie powinien jednocześnie pisać na tablicy i komentować (należy stać przodem do ucznia),
- L.** praca z tekstem pod kierunkiem nauczyciela.

3. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się

A. Dysgrafia

- a.** uczeń powinien siedzieć blisko nauczyciela,
- b.** monitorowanie pracy ucznia (notatki, ćwiczenia),

- c. precyzyjne formułowanie poleceń,
- d. dopuszczenie pisma drukowanego oraz prac na komputerze,
- e. możliwość odczytania pracy domowej w przypadku niewyraźnego pisma,
- f. umożliwienie zaliczenia części materiału w formie ustnej.

B. Dysleksja

- a. uczeń nie powinien głośno czytać przed całą klasą,
- b. monitorowanie pracy ucznia (notatki, ćwiczenia),
- c. precyzyjne formułowanie poleceń,
- d. wydłużenie czasu pracy z tekstem,
- e. jak najczęściej stosować środki wizualne i skojarzeniowe,
- f. monitorowanie stopnia rozumienia czytanego tekstu przez ucznia.

C. Dysortografia

- a. monitorowanie pracy ucznia (notatki, ćwiczenia),
- b. precyzyjne formułowanie poleceń,
- c. poprawność ortograficzna nie wpływa na ocenę,
- d. umożliwienie zaliczenia części materiału w formie ustnej.

4. Uczeń niepełnosprawny ruchowo, w tym z afazją

- A. dostosowanie stanowiska pracy do specyfiki niepełnosprawności ucznia,
- B. środki dydaktyczne powinien być w zasięgu ręki ucznia,
- C. w przypadku niepełnosprawności kończyn górnych należy umożliwić zamianę prac pisemnych na odpowiedź ustną,
- D. uczeń powinien siedzieć w ławce z osobą sprawną ruchowo,
- E. przy afazji:**
  - a. wydłużenie czasu odpowiedzi ustnej,
  - b. uwzględnienie problemów z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi,
  - c. uzupełnienia wypowiedzi ustnej zapisem.

5. Uczeń z ADHD:

- A. uczeń powinien siedzieć z uczniem spokojnym lub sam,
- B. stosowanie konsekwencje zasady kar i nagród,
- C. niedyskwalifikowanie za pierwszą złą odpowiedź,
- D. precyzyjne formułowanie poleceń,

- E. umożliwienie częstej wypowiedzi (słowotok) z ukierunkowaniem na omawiany temat,
- F. monitorowanie sporządzanych na lekcji notatek,
- G. stosowanie powtórzeń,
- H. unikanie gwałtownych zmian w codziennych czynnościach,
- I. wydłużenie czasu pracy z tekstem,
- J. zwiększona tolerancja na nietypowe zachowania ucznia,
- K. ukierunkowanie na zajęcia dodatkowe

6. Uczeń z chorobą przewlekłą:

- A. umożliwienie korzystania przez ucznia na lekcji ze sprzętu medycznego i leków zgodnie z zaleceniem lekarza,
- B. dostosowanie miejsca pracy ucznia zgodnie z wymogami lekarza (blisko drzwi lub nauczyciela),
- C. w przypadku dłuższej nieobecności umożliwienie zaliczenia materiału w dodatkowych terminach,
- D. stosowanie metod uspołeczniania (informacje o danej chorobie),
- E. unikanie gwałtownych zmian w codziennych czynnościach.

7. Uczeń w sytuacji kryzysowej / traumatycznej:

- A. stworzenie przyjaznej spokojnej atmosfery,
- B. uwzględnienie problemów ucznia w odniesieniu do zachowania na lekcji,
- C. ewentualne zapewnienie dodatkowych terminów prac pisemnych i odpowiedzi,
- D. unikanie krępujących, osobistych pytań wynikających z tematu lekcji.

8. Uczeń zdolny:

- A. stosowanie różnorodnych metod nauczania (aktywizujące),
- B. indywidualizowanie pracy z uczniem jednocześnie nie alienując go (przygotowanie do konkursów, olimpiad),
- C. zachęcanie do samokształcenia (metoda portfolio), samooceny i samokontroli,
- D. samorealizacja (własne projekty),
- E. udział w zajęciach dodatkowych.

IV. Dostosowanie wymagań oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów na przedmiotach ścisłych (matematyka, informatyka, fizyka, chemia, przyroda, biologia, geografia)

1. Uczeń słabowidzący:

- A.** właściwe umiejscowienie ucznia w klasie (zapobiegające odblaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność),
- B.** udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej,
- C.** podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska,
- D.** zwracanie uwagi na szybką męczliwość ucznia związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań),
- E.** w geometrii należy wprowadzać uproszczone konstrukcje z ograniczoną do koniecznych liczbą linii pomocniczych i konstrukcje geometryczne wykonywać na kartkach większego formatu niż zwykła kartka papieru,
- F.** częste zadawanie pytania-„co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych.

2. Uczeń słabosłyszący:

- A.** zapewnienie dobrego oświetlenia klasy oraz miejsca dla ucznia w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić uczniowi odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi,
- B.** nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust,
- C.** nauczyciel powinien mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji,
- D.** należy zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia dziecku rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe

zmęczenie. Takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi, ponieważ są wzmacniane przez aparat,

E. nauczyciel winien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez uczniów niedosłyszających. W przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego dziecku słownictwa. Można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce.

F. uczeń z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela -co wymaga obserwacji jego twarzy - jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. Często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie,

G. uczeń niedosłyszający powinien siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.

H. w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat na lekcji historii, itp.),

I. nauczyciel może przygotować uczniowi z niedosłuchem plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia poruszane w wykładzie lub poprosić innych uczniów w klasie, aby robili notatki z kopia i udostępniali je koledze,

J. konieczne jest aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy,

K. nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do ucznia niesłyszącego, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu,

L. pisanie ze słuchu jest najtrudniejszą formą pisania, a szczególnie dla ucznia z zaburzonym słuchem i nieprawidłową wymową, dlatego też należy stosować ćwiczenia w pisaniu ze słuchu tylko wyrazów lub zdań, wcześniej z uczniem utrwalonych, w oparciu o znane mu słownictwo. Jeżeli pisanie ze słuchu sprawia dziecku niedosłyszającemu duże trudności można je zastąpić inną formą ćwiczeń w pisaniu. Mogą to być ćwiczenia polegające na: przepisywaniu zdań z uzupełnieniem „luk” odpowiednimi wyrazami,

M. przy ocenie prac pisemnych ucznia nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy. Błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z uczniem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej

oraz ukierunkowania rodziców do dalszej pracy w domu. Błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając uczniowi wskazówek do sposobu ich poprawienia,

N. uczeń niedosłyszający jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z uczniem słyszającym. Przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

3. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się:

A. Dyskalkulia, czyli trudności w liczeniu. Oceniany jest przede wszystkim tok rozumowania, a nie techniczną stronę liczenia. Uczeń ma, bowiem skłonność do przestawiania kolejności cyfr w liczbie i przez to jej zapis jest błędny. Zły wynik końcowy wcale nie świadczy o tym, że uczeń nie rozumie zagadnienia. Dostosowanie wymagań będzie, więc dotyczyło tylko formy sprawdzenia wiedzy poprzez koncentrację na prześledzeniu toku rozumowania w danym zadaniu i jeśli jest on poprawny -wystawienie uczniowi oceny pozytywnej.

B. Dysgrafia - dostosowanie wymagań będzie dotyczyło formy sprawdzania wiedzy, a nie treści. Wymagania merytoryczne, co do oceny pracy pisemnej powinny być ogólne, takie same, jak dla innych uczniów, natomiast sprawdzenie pracy może być niekonwencjonalne. Np., jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może go poprosić, aby uczynił to sam lub przepytac ustnie z tego zakresu materiału. Może też skłaniać ucznia do pisania drukowanymi literami lub na komputerze.

C. Dysleksja, czyli trudności w czytaniu przekładające się często również na problemy ze zrozumieniem treści.

Ogólne zasady postępowania z uczniem z dysleksją rozwojową:

- a.** unikać głośnego odpytywania z czytania przy całej klasie,
- b.** kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń,
- c.** ograniczać teksty do czytania i pisania na lekcji do niezbędnych notatek, których nie ma w podręczniku; jeśli to możliwe dać dziecku gotową notatkę do wklejenia,
- d.** pisemne sprawdziany powinny ograniczać się do sprawdzanych wiadomości, wskazane jest, zatem stosowanie testów wyboru, zdań niedokończonych, tekstów z lukami –pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania,

e. wskazane jest preferowanie wypowiedzi ustnych. Sprawdzanie wiadomości powinno odbywać się często i dotyczyć krótszych partii materiału. Pytania kierowane do ucznia powinny być precyzyjne,

f. w przedmiotach ścisłych podczas wykonywania ścisłych operacji wymagających wielokrotnych przekształceń, należy umożliwić dziecku ustne skomentowanie wykonywanych działań. W ocenie pracy ucznia wskazane jest uwzględnienie poprawności toku rozumowania, a nie tylko prawidłowości wyniku końcowego. W przypadku prac pisemnych z przedmiotów ścisłych i im pokrewnych, nauczyciel powinien zwrócić uwagę na graficzne rozplanowanie sprawdzianów –pod treścią zadania powinno być wolne miejsce na rozwiązanie. Pozwoli to uniknąć niepotrzebnych pomyłek przy przepisywaniu zadań na inną stronę np. gubienia, mylenia znaków, cyfr, symboli, tak charakterystycznych dla dzieci z dysleksją,

g. materiał programowy wymagający znajomości wielu wzorów, symboli, przekształceń można podzielić na mniejsze partie. Tam, gdzie jest taka możliwość, pozwolić na korzystanie z gotowych wzorów, tablic itp.

h. Unikać wrywania do odpowiedzi. Jeśli to możliwe uprzedzić ucznia (na przerwie lub na początku lekcji), że będzie dzisiaj pytany. W ten sposób umożliwiamy dziecku przypomnienie wiadomości, skoncentrowaniu się, a także opanowanie zapięcia emocjonalnego często blokującego wypowiedź,

i. Dobrze jest posadzić dziecko blisko nauczyciela, dzięki temu zwiększy się jego koncentracja uwagi, ograniczeniu ulegnie ilość bodźców rozpraszających, wzrośnie bezpośrednia kontrola nauczyciela, bliskość tablicy pozwoli zmniejszyć ilość błędów przy przepisywaniu,

j. Podczas oceny prac pisemnych nie uwzględniać poprawności ortograficznej lub oceniać ją opisowo.

D. W przypadku ucznia z dysgrafią wskazane jest akceptowanie pisma drukowanego, pisma na maszynie, komputerze, zwłaszcza prac obszernych (wypracowań, referatów). Nie należy również oceniać estetyki pisma, np. w zeszytach.

Jeśli pismo dziecka jest trudne do odczytania, można zamienić pracę pisemną na wypowiedź ustną. Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych (wg potrzeb):

a. naukę tabliczki mnożenia, definicji, reguł wzorów, symboli chemicznych rozłożyć w czasie, często przypominać i utrwać,

b. nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować wcześniej zapowiedzią, że uczeń będzie pytany,

- c. w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek,
- d. w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zadań,
- e. można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania,
- f. uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr, zapisywaniem reakcji chemicznych itp.,
- g. materiał sprawiający trudność dłużej utrwalać, dzielić na mniejsze porcje,
- h. oceniać tok rozumowania, nawet gdyby ostateczny wynik zadania był błędny, co wynikać może z pomyłek rachunkowych i oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji.

4. Uczeń z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją:

- A. test wyboru (pytania zamknięte),
- B. wydłużenie czasu wypowiedzi ustnej i pisemnej (ewentualne dokończenie odpowiedzi na zajęciach dodatkowych),
- C. nieocenianie zadań (ćwiczeń) wykorzystujących sprawność manualną (kreślenie),
- D. ocenianie treści wypowiedzi pisemnej, a nie estetykę pisma,
- E. podczas pisania zmniejszenie ilości tekstu,
- F. przygotowanie sprawdzianów - uczeń wpisuje tylko wyniki (w zakresie matematyki) lub uzupełnia tekst z lukami brakującymi wyrazami,
- G. w związku zaburzeniami orientacji i wyobraźni przestrzennej zmniejszyć wymagania odnośnie np. kreślenia figur geometrycznych (przestrzenne), wykresów funkcji (odczytywania wykresów), „czytania” mapy,
- H. przewaga formy ustnej nad pisemną (jeśli uczeń nie ma afazji),
- I. przy afazji:**
  - a. tworzenie spokojnej atmosfery w trakcie wypowiedzi ustnych,
  - b. uwzględnienie problemów z wymową i artykulacją w czasie wypowiedzi.

5. Uczeń z ADHD:

- A. posadzenie ucznia blisko biurka nauczyciela z dala od miejsc, które łatwo mogą go rozproszyć (okna, drzwi),

- B. posadzenie ucznia razem z osobą spokojną, osiągnącą dobre wyniki,
- C. używanie krótkich komunikatów: "otwórz zeszyt", "spakuj książki", "spójrz na tablicę",
- D. powtarzanie polecenia (krótko i czytelnie),
- E. proszenie ucznia o powtórzenie poleceń,
- F. sprawdzanie czy uczeń wykonał jedno polecenie a dopiero potem wydanie następnego,
- G. częste nawiązywanie kontaktu wzrokowego,
- H. rozbijanie dużych zadania (poleceń) na mniejsze,
- I. uczenie robienia planów i harmonogramów, list, tabel, spisów, do których uczeń może się odwołać kiedy się zagubi,
- J. przygotowanie ucznia do nagłych zmian odpowiednio wcześniej,
- K. przypominanie o terminowych zadaniach,
- L. w miarę potrzeb: dopilnowanie aby uczeń kończąc zajęcia miał:
  - a. sporządzoną notatkę z lekcji (nie musi być ona pełna ale powinna zawierać najistotniejsze treści),
  - b. zapisaną informację o pracy domowej: pisemnej i ustnej,
  - c. zapisaną informację o nowym, niecodziennym wydarzeniu; wycieczce, uroczystości szkolnej, nowych przyborach, które należy przynieść np. na następną lekcję (zapis musi być jednoznaczny i dokładny),
  - d. zapisaną informację o przewidywanym sprawdzianie, powtórzeniu wiadomości (termin, zakres materiału).

6.Uczeń z chorobą przewlekłą:

- A. prezentowanie treści w taki sposób, by stały się w pełni dostępne możliwościom ucznia,
- B. użycie w większym stopniu niż standardowo środków informatycznych,
- C. rozpoznawanie symptomów słabszego samopoczucia,
- D. zachęcanie do podejmowania częstych interakcji społecznych,
- E. rozbudzanie chęci eksperymentowania,
- F. zapewnienie pomocy przy nadrabianiu zaległości związanych z absencją szkolną,
- G. dzielenie materiału, który uczeń musi zaliczyć na mniejsze części,
- H. dawanie okazji do wykazania się samodzielnością,
- I. wzmacnianie samooceny,
- J. zapewnienie integracji z zespołem klasowym, (aby uczeń nie czuł się samotny i nie nasilały się symptomy choroby w skutek obniżonego nastroju).

7. Uczeń w sytuacji kryzysowej/traumatycznej:

- A. pomoc w radzeniu sobie ze stresem,
- B. nie stwarzanie atmosfery napięcia, zdenerwowania,
- C. umożliwienie zaliczania w późniejszym terminie,
- D. rozłożenie zaliczanego materiału na mniejsze partie.

8. Uczeń zdolny:

- A. poszerzenie zainteresowań i umiejętności ucznia poprzez udział w przedsięwzięciach szkolnych i pozaszkolnych,
- B. opracowanie indywidualnego programu rozwoju ucznia zdolnego: ustalenie tematyki, form, terminów realizacji programu,
- C. indywidualizacja procesu dydaktycznego podczas zajęć edukacyjnych poszerzenie treści, wzbogacenie,
- D. przygotowanie ucznia do udziału w konkursach,
- E. przeprowadzanie okresowej ewaluacji postępów ucznia,
- F. wymiana spostrzeżeń, współpraca całej rady pedagogicznej,
- G. współpraca z wychowawcą ucznia, pedagogiem, rodzicami w celu zapewnienia uczniowi zdolnemu harmonijnego rozwoju umysłowego i psychofizycznego,
- H. promowanie ucznia i jego osiągnięć na terenie szkoły i poza nią.
- I. przygotowanie przez ucznia referatów po przeczytaniu odpowiedniej literatury,
- J. korygowanie błędów kolegów (szukanie błędów w rozumowaniu),
- K. prowadzenie przez uczniów fragmentów lekcji (czasami przygotowanie całej lekcji),
- L. zwiększanie wymagań, co do ścisłości i precyzji ich wypowiedzi,
- M. stworzenie uczniom najzdolniejszym okazji do swobodnego wyboru zadań trudniejszych, swobodnej decyzji w podejmowaniu dodatkowych zadań.

V. Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych podczas zajęć z przedmiotu: edukacja dla bezpieczeństwa

1. Uczeń słabowidzący:

- A. przy ocenie z prac pisemnych brać pod uwagę zawartość merytoryczną, a nie błędy wynikające z wady wzroku,

- B.** opracowywać zagadnienia w postaci tabel, schematów, w celu lepszego zrozumienia pojęć,
- C.** odwoływać się do modeli graficznych, rysunków,
- D.** właściwe umiejscowienie dziecka w klasie (zapobiegające odbłaskowi pojawiającemu się w pobliżu okna, zapewniające właściwe oświetlenie i widoczność),
- E.** udostępnianie tekstów (np. testów sprawdzających wiedzę) w wersji powiększonej,
- F.** podawanie modeli i przedmiotów do obejrzenia z bliska,
- G.** zwracanie uwagi na szybką męczliwość dziecka związaną ze zużywaniem większej energii na patrzenie i interpretację informacji uzyskanych drogą wzrokową (wydłużanie czasu na wykonanie określonych zadań),
- H.** umożliwienie dziecku korzystania np. z płyt z nagraniami tekstów szkolnych ,
- I.** częste zadawanie pytania-„co widzisz?” w celu sprawdzenia i uzupełnienia słownego trafności doznań wzrokowych,
- J.** uwzględnić wolniejsze tempo pracy,
- K.** stosować większą czcionkę na sprawdzianach i kartkówkach.

2. Uczeń słabosłyszacy:

- A.** zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla dziecka w pierwszej ławce w rzędzie od okna. Uczeń będąc blisko nauczyciela (od 0,5 do 1.5 m), którego twarz jest dobrze oświetlona, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust. Należy też, umożliwić dziecku odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi,
- B.** nauczyciel mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu dziecka zwrócony twarzą w jego stronę -nie powinien chodzić po klasie, czy być odwrócony twarzą do tablicy, to utrudnia dziecku odczytywanie mowy z jego ust,
- C.** należy mówić do dziecka wyraźnie używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji,
- D.** trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami, to utrudnia dziecku rozumienie poleceń nauczyciela i wypowiedzi innych uczniów, powoduje też większe zmęczenie. Takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi, ponieważ są wzmacniane przez aparat,
- E.** nauczyciel winien upewnić się czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez dziecko niedosłyszające. W przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe

wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie, używając prostego, znanego dziecku słownictwa. Można też wskazać jak to polecenie wykonuje jego kolega siedzący w ławce,

F. dziecko z wadą słuchu ma trudności z równoczesnym wykonywaniem kilku czynności w tym samym czasie, nie jest w stanie słuchać nauczyciela -co wymaga obserwacji jego twarzy – jednocześnie otworzyć książkę na odpowiedniej stronie i odnaleźć wskazane ćwiczenie. Często więc nie nadąża za tempem pracy pozostałych uczniów w klasie,

G. dziecko niedosłyszające powinno siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.,

H. w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy (m.in. zapisanie nowego tematu, nowych i ważniejszych słów, dat itp.),

I. można poprosić innych uczniów w klasie, aby robili notatki z kopią i udostępniali je koledze,

J. konieczne jest aktywizowanie dziecka do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy,

K. nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do dziecka niesłyszającego, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu,

L. z uwagi na wolne tempo czytania, dziecko potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki, dlatego z pomocą rodziców czyta całą książkę lub tylko wskazany rozdział,

M. pisanie ze słuchu jest najtrudniejszą formą pisania, a szczególnie dla dziecka z zaburzonym słuchem i nieprawidłową wymową, dlatego też należy stosować ćwiczenia w pisaniu ze słuchu tylko wyrazów lub zdań, utrwalonych, w oparciu o znane mu słownictwo,

N. przy ocenie prac pisemnych dziecka nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy. Błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z dzieckiem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej oraz ukierunkowania rodziców do dalszej pracy w domu. Błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając dziecku wskazówek do sposobu ich poprawienia,

O. uczeń niedosłyszający jest w stanie opanować konieczne i podstawowe wiadomości zawarte w programie nauczania ale wymaga to od niego znacznie więcej czasu i wkładu pracy, w porównaniu z uczniem słyszającym. Przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

3. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się (z dysleksją rozwojową, dysgrafia, dyskalkulia, dysortografia):

- A. zachęcać ucznia by przedstawiał swój tok myślenia,
- B. nie skupiać się wyłącznie na błędach,
- C. wprowadzać różne metody i sposoby przedstawiania tematu,
- D. pytać ucznia czy dany sposób postępowania jest w jego przypadku skuteczny,
- E. jak najdłużej pracować na konkretach,
- F. pozwalać korzystać z kalkulatora na lekcji przy długich obliczeniach,
- G. w miarę możliwości treść zadań tekstowych samemu głośno odczytywać na lekcji,
- H. rozwiązując zadania tekstowe kierować ucznia do ważniejszych fragmentów tekstu, tych które zawierają istotne dane,
- I. unikać zwartego tekstu, pisanego małą czcionką,
- J. przygotowując sprawdzian powiększać tekst, pamiętając, że niektóre czcionki są trudniejsze do czytania, między kolejnymi zadaniami pozostawić zwiększony odstęp,
- K. pozwolić korzystać z dużej ilości kartek, aby każde zadanie mogło być rozwiązane osobno (wtedy łatwiej jest ocenić cały tok myślenia, a nie tylko wynik końcowy),
- L. pisać wyraźnie na tablicy,
- M. pozwolić na zastosowanie zeszytu w kratkę,
- N. oceniać przede wszystkim tok rozumowania,
- O. unikać głośnego odpytywania z czytania przy całej klasie,
- P. dawać więcej czasu na czytanie tekstów, poleceń, instrukcji, szczególnie podczas samodzielnej pracy lub sprawdzianów, w miarę potrzeby pomagać w ich odczytaniu,
- Q. starać się w miarę możliwości przygotowywać sprawdziany i kartkówki w formie testów,
- R. czytanie opracowań rozłożyć w czasie, pozwalać na korzystanie z audiobooków,
- S. uwzględniać trudności w rozumieniu treści, szczególnie podczas samodzielnej pracy z tekstem, dawać więcej czasu, instruować lub zalecać przeczytanie tekstu wcześniej w domu,
- T. częściej sprawdzać zeszyty szkolne ucznia, ustalić sposób poprawy błędów, czuwać nad wnikliwą ich poprawą, oceniać poprawność i sposób wykonania prac,
- U. błędów nie omawiać wobec całej klasy,
- V. w przypadku trudności w redagowaniu wypowiedzi pisemnych uczyć tworzenia schematów pracy, planowania kompozycji wypowiedzi (wstęp, rozwinięcie, zakończenie),
- W. pomagać w doborze argumentów, jak również odpowiednich wyrażen i zwrotów,

- X.** podać uczniom jasne kryteria oceny prac pisemnych (wiedza, dobór argumentów, logika wyводу, treść, styl, kompozycja itd.),
- Y.** dawać więcej czasu na prace pisemne, sprawdzać, czy uczeń skończył notatkę z lekcji, w razie potrzeby skracać wielkość notatek,
- Z.** przypadku trudności z odczytaniem pracy odpytać ucznia ustnie:
  - a.** pozwalać na wykonywanie prac na komputerze,
  - b.** nie wrywać do natychmiastowej odpowiedzi, przygotować ucznia wcześniej zapowiedzią, iż będzie pytany,
- AA.** w trakcie rozwiązywania zadań tekstowych sprawdzać, czy uczeń przeczytał treść zadania i czy prawidłowo ją zrozumiał, w razie potrzeby udzielać dodatkowych wskazówek,
- BB.** w czasie sprawdzianów zwiększyć ilość czasu na rozwiązanie zagadnień,
- CC.** można też dać uczniowi do rozwiązania w domu podobne zadania,
- DD.** uwzględniać trudności związane z myleniem znaków działań, przestawianiem cyfr,
- EE.** materiał sprawiający trudność dłużej utrwać, dzielić na mniejsze porcje,
- FF.** oceniać dobrze, jeśli wynik zadania jest prawidłowy, choćby strategia dojścia do niego była niezbyt jasna, gdyż uczniowie dyslektyczni często prezentują styl dochodzenia do rozwiązania niedostępny innym osobom, będący na wyższym poziomie kompetencji,
- GG.** uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw, nazwisk, dat,
- HH.** w czasie odpowiedzi ustnych dyskretnie wspomagać, dawać więcej czasu na przypomnienie, wydobyć z pamięci nazw, terminów, dyskretnie naprowadzać,
- II.** częściej powtarzać i utrwać materiał,
- JJ.** podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe ułatwiające zapamiętywanie,
- KK.** wprowadzać w nauczaniu metody aktywne, angażujące jak najwięcej zmysłów (ruch, dotyk, wzrok, słuch), używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania,
- LL.** różnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia,
- MM.** przeprowadzać sprawdziany ustne z ławki, niekiedy nawet odpytywać indywidualnie często oceniać prace domowe,
- NN.** zawsze uwzględniać trudności ucznia,
- OO.** w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie,
- PP.** dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małutkimi krokami,
- QQ.** nie zmuszać na siłę do wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność,

- RR.** dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu,
- SS.** nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy,
- TT.** podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.,
- UU.** włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę,
- VV.** dawać łatwiejsze zadania,
- WW.** można pozwolić na korzystanie z dyktafonu podczas lekcji.

4. Uczeń z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją:

- A.** dzielenie materiału na mniejsze partie,
- B.** dokonywanie modyfikacji ćwiczeń i zadań,
- C.** podawanie jasno sprecyzowanych instrukcji przy jednoczesnym sprawdzaniu stopnia ich zrozumienia,
- D.** dzielenie materiału na mniejsze partie (w przypadku testów sprawdzających),
- E.** prezentowanie materiału na konkretnych przykładach, zanim zostanie podane bardziej ogólne twierdzenie,
- F.** korzystanie z programów edukacyjnych dostosowanych do możliwości i umiejętności ucznia,
- G.** wydłużenie czasu na udzielanie odpowiedzi ustnej i pisemnej,
- H.** skupianie uwagi ucznia na tym, co w danej chwili uważamy za najważniejsze-zaznaczanie fragmentu, podkreślanie kolorem, akcentowanie przy pomocy słów (uwaga, ważne).

5. Uczeń z ADHD:

- A.** wyznaczanie konkretnego celu i dzielenie zadań na mniejsze możliwe do zrealizowania etapy,
- B.** pomaganie uczniowi w skupieniu się na wykonywaniu jednej czynności,
- C.** wydawanie jasnych, precyzyjnych poleceń-na raz tylko jedno polecenie,
- D.** skracanie zadań –dzielenie ich na części,
- E.** zadawanie małych partii materiału,
- F.** sprawdzanie stopnia zrozumienia wprowadzanego materiału,
- G.** zmniejszanie materiału przepisywanego z tablicy do zeszytu,
- H.** skracanie prac domowych,

- I. dzielenie dłuższych sprawdzianów na części, wydłużanie czasu odpowiedzi,
- J. chwalenie ucznia przynajmniej raz dziennie,
- K. korzystanie z programów edukacyjnych dostosowanych do możliwości ucznia,
- L. zachęcanie do zadawania pytań,
- M. pobudzanie zainteresowań ucznia,
- N. angażowanie ucznia w konkretne działania,
- O. akceptowanie ucznia bez względu na jego nieprawidłowe zachowania,
- P. przypominanie o regułach,
- Q. szukanie i przekazywanie uczniowi informacji na temat sposobów rozładowywania napięcia, które są akceptowane w klasie,
- R. zapewnienie uczniowi miejsca w pierwszej ławce, w towarzystwie spokojnego ucznia,
- S. skupianie uwagi ucznia na tym, co najważniejsze –kolor, podkreślenie,
- T. formułowanie informacji dotyczących pracy domowej w sposób jasny i przejrzysty.

6. Uczeń z chorobą przewlekłą:

- A. dostosować formy, metody i czas pracy do stanu psychofizycznego ucznia,
- B. sprawdzać i przekazywać wiedzę w okolicznościach sprzyjających koncentracji uwagi,
- C. powtarzać polecenia dłuższe lub wymagające wykonania więcej niż jednej czynności oraz sprawdzać, czy uczeń dobrze je zrozumiał,
- D. zadawać dodatkowe pytania podczas wypowiedzi, ukierunkowywać ucznia,
- E. pomagać w uzupełnianiu braków w wiadomościach,
- F. powtarzać i utrwalać nowe wiadomości i umiejętności w różnych sytuacjach,
- G. wspierać i nagradzać nie tylko efekty, ale także wkład pracy i zaangażowanie.

7. Uczeń w sytuacji kryzysowej/ traumatycznej:

- A. zapewnienie obecności specjalisty, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu z uczniem np. pedagog szkolny,
- B. przedłużenie czasu na udzielanie odpowiedzi ustnej i pisemnej.

8. Uczeń zdolny:

- A. udzielanie pomocy koleżeńskiej,
- B. powierzanie odpowiedzialnych ról,

- C. tworzenie takich sytuacji dydaktycznych, które będą dla ucznia wyzwaniem i źródłem satysfakcji,
- D. poszerzenie zainteresowań i umiejętności ucznia poprzez udział w przedsięwzięciach szkolnych i pozaszkolnych,
- E. opracowanie indywidualnego programu rozwoju ucznia zdolnego: ustalenie tematyki, form, terminów realizacji programu,
- F. indywidualizacja procesu dydaktycznego podczas zajęć edukacyjnych poszerzenie treści, wzbogacenie,
- G. przygotowanie ucznia do udziału w konkursach,
- H. wymiana spostrzeżeń, współpraca całej rady pedagogicznej,
- I. współpraca z wychowawcą ucznia, pedagogiem, rodzicami w celu zapewnienia uczniowi zdolnemu harmonijnego rozwoju umysłowego i psychofizycznego,
- J. promowanie ucznia i jego osiągnięć na terenie szkoły i poza nią,
- K. występowanie o przyznanie stypendiów dla ucznia zdolnego.

VI. Dostosowanie wymagań oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów na lekcjach wychowania fizycznego

1. Uczeń słabowidzący:

- A. Zwolnienie z zajęć wychowania fizycznego na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną lub orzeczenia lekarza specjalisty.

2. Uczeń słabosłyszący:

- A. nauczyciel, mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu ucznia zwrócony twarzą w jego stronę, by ułatwić uczniowi odczytywanie mowy z jego ust,
- B. należy mówić do ucznia wyraźnie, używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji,
- C. należy sprawdzić stopień zrozumienia adresowanych poleceń i instrukcji i w razie potrzeby,
- D. dostosowanie tempa pracy do możliwości ucznia.

3. Uczeń ze specyficznymi trudnościami w nauce:

- A. stosowanie ćwiczeń naprzemianstronnych,

- d. nie zmuszać do wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudności.
- e. dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu.
- f. nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy.
- g. podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć.
- h. włączać do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę.

6. Uczeń z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją:

- A. Częściowe zwolnienie z zajęć wychowania fizycznego zgodnie z zaleceniami podanymi w orzeczeniu lekarza specjalisty.
- B. Całkowite zwolnienie z zajęć wychowania fizycznego na podstawie orzeczenia lekarza specjalisty lub orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

7. Uczniowie z deficytami rozwoju fizycznego, alergicznych, asteników i z nadwagą.

- A. **Uczniowie, którzy posiadają wady postawy tzw. plecy okrągłe, zwalniani będą z następujących ćwiczeń na lekcji:**
  - a. z leżenia tyłem łukiem(mostek),
  - b. z leżenia przodem łukiem(foka),
  - c. z wszelkiego rodzaju opadów(ćwiczeń na drążkach, poręczach)
- B. **Uczniowie, którzy posiadają boczne skrzywienie kręgosłupa zwalniani będą z następujących ćwiczeń:**
  - a. skoków,
  - b. przewrotów,
  - c. ze stania na rękach,
  - d. z dźwigania,
  - e. biegów wytrzymałościowych.
- C. **Uczniowie, którzy posiadają zniekształcenie kończyn dolnych zwalniani będą z następujących ćwiczeń:**
  - a. z chodu na zewnętrznych krawędziach stóp-dotyczy kolan szpotawych,
  - b. długotrwałego stania,
  - c. dźwigania dużych ciężarów,
  - d. zeskoków i skoków biernych na twarde podłoże,

e. z dużych rozkroków w pozycji stojącej.

D. Uczniowie asteniczni zwalniani będą z następujących ćwiczeń:

a. z wysiłków o charakterze statycznym,

b. z długotrwałych ćwiczeń o charakterze wysiłkowym,

c. stosowane będą ograniczenia w wykonywaniu: zwisów, odporów, wspinania, skoków.

E. Wobec uczniów alergicznych stosowane będą ograniczenia w wykonywaniu ćwiczeń powodujących duszności.

F. Wobec uczniów z nadwagą stosowane będą ograniczenia w wykonywaniu ćwiczeń wysiłkowych statycznych, dynamicznych, skokach.

G. Uczniowie, którzy w uzasadnionych przypadkach potwierdzonych przez lekarza (np. długotrwała choroba) nie będą mogli przystąpić do sprawdzianów praktycznych (motoryka, umiejętności ruchowe) otrzymują zadania alternatywne.

H. Uczniowie, którzy nie mogą przystąpić do sprawdzianów z przyczyn usprawiedliwionych, mają obowiązek ich zaliczenia w terminie ustalonym z nauczycielem.

8. Uczeń zdolny:

A. Formułowanie zadań w taki sposób, aby miały optymalny poziom trudności i motywowały ucznia dzięki odpowiednio wprowadzonej ocenie.

B. Stosowanie odpowiednich metod, dzięki którym opanowanie konkretnych umiejętności nastąpi w najkrótszym czasie tj.:

a. metoda syntetyczna (całościowa) –nauczanie ćwiczenia w całości bez naruszania zasadniczego schematu ruchu. Pokazanie ruchu w całości bez dzielenia go na elementy składowe,

b. metoda stawiania dodatkowych zadań,

c. metoda treningowa (realizowana na zajęciach SKS) – dostosowana do rozwoju dzieci i młodzieży oraz ich indywidualnego zaawansowania w treningu sportowym, zgodnie z wytycznymi teorii sportu i metodyki WF.